

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 231

בא תשע"ב

הרב צבי הירש פרבר, בספרו "כרם הצבי", באר זאת על דרך צחות: דרך העולם, שכאשר מתמנה מלך חדש, ראשית הוא קובע פגישות עם אצילי העם ורוזני הארץ בבתיהם ובבתי המשפט והמועצה, כדי להכיר את אלו שהם בעלי ההשפעה, מנהיגי הקבוצות השונות ועשירי המדינה. אך זה ברור כי לא יכנס לבתי דלת העם שבשכונות הפחים, כי בעל גאווה הוא, והכניסה לבתי העניים תחשב עבורו פחיתות גדולה לכבודו הרם. אמר, אפוא, משה רבנו לפרעה, כי הארבה שעתיד לבוא עליו ועל עמו יתנהג בעונה ושפלות, ולא ידלג על שום בית, מהגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים. את כולם יכבד בביקוריו. "ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבתיך", אפילו אותם בתיים אשר לא ראו את פניך ובתיך ואבות אבותיך, מלכי מצרים הנכבדים והגאוותנים – גם בהם יכנס הארבה...

"לכו נא הגברים" (י - יא)

בספר "לקוטי מהר"ם שיק" מביא בשם האדמו"ר רבי שר שלום מבעלז זצ"ל, שהיה מדקדק מדוע שינו החרטומים ופרעה בלשונם, וכל אחד הגדיר את ההולכים בצורה אחרת: החרטומים אמרו – "אנשים", פרעה אמר – "גברים", בעוד שמה רבנו בקש "שלח עמי"?

ופרש, שהחרטומים באו לפרעה והציעו: הבה ונכנס עמם למשא ומתן. לא נשחרר את כל העם, רק את ה'דתיים', שומרי השבת שביניהם – אותם נשחרר. דבר זה מרומז בלשונם "שלח את האנשים". לשון יחיד של "אנשים" הוא "אנש", אשר עולה בגימטריה שלש מאות חמשים ואחת. וכיון שמיעוט רבים שנים, כשנאמר "אנשים" הכוונה פעמיים "אנש", והיינו שבע מאות ושתיים. המלה "שבת" אף היא בגימטריה שבע מאות ושתיים, רמז לכך שישחרר את שומרי השבת בלבד.

אמר להם פרעה: לא ולא! לא אשחרר את כל שומרי השבת מקרב היהודים, רק את "הגברים". "גבר" בגימטריה מאתיים וחמש. "גברים" [פעמים "גבר"] – ארבע מאות ועשר, שזו גם הגימטריה של "קדוש". רק הקדושים מביניהם ילכו ולא כל שומרי השבת. אבל משה רבנו אמר: "שלח עמי" שהוא מלשון עוממין, כמו שמצינו בגמרא "גחלים עוממות" – גחלים שכמעט

"כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרב" (י, א)

מפני מה נענש פרעה, כאשר הקב"ה הוא זה שמכביד את ליבו, ולכאורה אין ביכולתו לפעול אחרת ממה שפעל?

את התשובה לכך נבין באמצעות המעשה הבא:

ליהודי אחד היה דין ודברים עם גוי, ולבסוף תבע אותו הלה למשפט אצל שופט גוי. הגיע היהודי לפני המשפט אל השופט והניח על שלחנו כמה אלפי דולרים.

"מה זה?!", זעם השופט, "הרי זה שוחד!"

"נכון", השיב היהודי, "זה שוחד".

"אבל שוחד מטה את לב השופט, ואז לא יעשה כאן דין צדק!", בערה חמתו של השופט.

"אדני השופט", קרא היהודי בשלוח, "כל מה שאמרת נכון היה אילו היית אתה יהודי, ושני המתדיינים העומדים לפניך גם הם היו יהודים, במקרה כזה היה השוחד מטה את המשפט לטובתי, ואסור היה לתת אותו... אולם, אתה, הלא, גוי וגם המתדיין השני הינו גוי, רק אני יהודי, לכן מטבע הדברים אתה נוטה לטובתו מראש, והכסף שלי נועד רק כדי לאזן את התמונה וכדי לדאוג לכך שדין צדק יקום ויהיה פה!".

כך ארע לפרעה הרשע, אשר כל כולו רע.

הוא קבל מכות רבות: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר ושחין, וכעת חש שאין הוא מסוגל יותר והוא רוצה לשלוח את ישראל, אך לא היה זה מפני שהוא באמת רצה לשלחם, אלא פשוט לא היתה לו בררה אחרת – המכות היו כה כואבות!...

לפיכך אומר לו הקב"ה: "הבה נאזן את המצב, אכביד את לבך, כדי שתהיה מאוזן ותוכל להחליט בעצמך אם לשלוח או לא..."

כעת, כשהוא מחליט שלא לשלוח – שוב עליו להעניש על כך!

"ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום היותם על האדמה עד היום הזה" (י, ו)

ויש לדקדק, שאת המלים "אשר לא ראו אבתיך", היה לו לומר למעלה – "הנני מביא ארבה בגבולך אשר לא ראו אבותיך". מהי אפוא כוונת הכתוב "ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך... אשר לא ראו אבתיך"? מה בדיוק הם לא ראו?

ישראל יצאו עם 'משהו' בידם – הרי שביזת מצרים היתה באמת רק הלואה למספר ימים, עד לבואם של ישראל לים סוף ולביזת הים, שם יקבלו באמת את מה שמגיע להם, אלא, שבשביעי של פסח, לאחר ביזת הים, כבר טבעו המצרים, ובני ישראל לא יכולים היו להחזיר את ההלוואה, וכך נותר הרכוש בידיהם...

הרב שמעון קמינצקי מסביר את הענין באופן אחר ואומר, כי מבואר בחז"ל, שכל ענין לקיחת שרי לבית פרעה, והוראתו של אברהם (בראשית יב, יג) "אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך" לא נועדה לשם קבלת טובות הנאה מפרעה, שהלא אברהם שונא מתנות היה, וכבר אמר למלך סדום (שם יד, כג) "אם מחוט ועד שרוך נעל", אלא שקבע הקב"ה בבריאה כי מעשה אבות סימן לבנים, ולקיחתה של שרה מסמלת את גלות ישראל במצרים, ונתינת המתנות מסמלת את הרכוש הגדול שבו יצאו ישראל.

ביזת מצרים נועדה, אפוא, כדי שלא יאמר אברהם שב"ועבדום וענו אתם" קיים הקב"ה מעשה אבות סימן לבנים, ואלו בענין "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" לא קיים בהם מעשה אבות סימן לבנים...

"וגם ערב רב עלה אתם" (יב, לח)

במכילתא נאמר על כך: "כאן נתקים ואחרי כן יצאו ברכש גדול", ונשאלת השאלה: מהו הקשר בין הדברים? כיצד עליית הערב רב כרוכה עם קיום ההבטחה ליציאה ברכוש גדול?

מסביר **הרב משה פולק** זצ"ל בספרו **"וידבר משה"** כי הבטחת התורה "ואחרי כן יצאו ברכש גדול", אין בה מדד לגודל הרכוש, שהרי רוב האנשים בעולם, חשים שאין להם מספיק כסף, גם כשיש להם די והותר. לא מזמן פורסם על גוי, שהיה בעל רכוש עצום של מליארדים רבים ואיבד מחצית מממונו, אותו גוי כה הצטער על הרכוש שאבד לו, עד ששם קץ לחייו! על אף שהיה אדם כבן שבעים שנה ולא צעיר נמהר, פזיז וקל דעת!

אם כן, מהו קנה המידה לבחינת "רכוש גדול"? התשובה היא, שכידוע, כאשר גוי רואה פרוסת לחם בידי יהודי, הוא מתייחס לכך כאל רכוש גדול מאד, הרבה יותר ממה שצריך... לכן אומרים חז"ל במכילתא "וגם ערב רב עלה אתם" כלומר: יצאו אתם גויים, וממילא כאן מתקיים "ואחרי כן יצאו ברכש גדול". כי כשגוי רואה שיש ליהודי משהו, די בכך כדי להגדיר זאת כרכוש גדול...

כבו לגמרי. אף את היהודים הריקים ממצוות, אלה שכבר בקשי זוכרים שהם יהודים, והם כנחלים עוממות – גם הם ילכו אתנו לעבוד את ה'. "בנערינו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו".

עד כאן דברי האדמו"ר מבעלז זצ"ל, ונראה שבדבריו טמון רעיון עמוק יותר:

פרעה הוא בעצם היצר הרע, כמו שכתב הרמב"ם, והיצר הרע יודע היטב את עבודתו. הוא בא ואומר: אין צורך לשחרר את כל אלו השומרים שבת. מספיק שנשלח את הרבנים שלהם, את גדולי הדור והמנהיגים הרוחניים של עם ישראל, ואז כולם יהפכו להיות אחרת, הכל יהיה בסדר...

"דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (יא, ב)

אין נא אלא לשון בקשה. בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם: ועבדום וענו אתם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם (רש"י).

מפני מה דאג הקב"ה מטענתו של אברהם על שהבטיח לבניו רכוש, ולא מעצם ההבטחה שנתנה לישראל, שיש לקיים אותה?

המגיד מדובנא מסביר, בשם **הגאון מוילנא**, שעיקר הבטחתו של הקב"ה היתה על ביזת הים, שהיתה גדולה יותר מביזת מצרים, אולם אברהם בקש שהם יקבלו משהו, מועט וסמלי, כבר ביציאתם ממצרים.

משל למה הדבר דומה?

בחופשה עבד ילד אצל הירקן השכונתי, ובתמורה לכך נתן לו הירקן צ'ק דחוי על סך אלף שקלים. אביו של הילד פנה אל הירקן ואמר לו: "שלמת לו היטב, אבל אנא ממך, תן לו בטובך גם שטר של עשרים שקלים ביד, על מנת שיצליח למשש את הכסף ולראות אותו במו עיניו, שכן אין הוא מבין מהי משמעותו של צ'ק דחוי".

לפי פרוש זה מסביר **הרב דב דיסקין**, ראש ישיבת **"אורחות תורה"**, מדוע הקב"ה אמר לישראל לשאול מן המצרים ולא הורה להם לקחת, ומפני מה היה עליהם לומר למצרים שמדובר בשלשה ימים בלבד ולא במתנת עולם, על אף שמצבם של המצרים היה בכי רע, עד שגם אלו היהודים עומדים ומבקשים את רכושם, הם היו נותנים להם, ובלבד שכבר ילכו?

אלא, שמאחר שהבטחת הקב"ה מוסבת היתה על ביזת הים, וכל ענינה של ביזת מצרים היה רק על מנת שבני

